

Magdalena Krejpcio¹

balasaj@o2.pl

Uniwersytet Kard. Stefana Wyszyńskiego

Warszawa

Kult Bożego Miłosierdzia i jego wpływ na rozwój duchowy dzieci i młodzieży

The Cult of Divine Mercy and its Influence
on Spiritual Development of Children and Youth

Cytowanie: Krejpcio M., 2022, *Kult Bożego Miłosierdzia i jego wpływ na rozwój duchowy dzieci i młodzieży*, Nurt SVD, t. 152, nr 2, s. 279-295

Streszczenie

Niniejsza publikacja ukazuje kult Bożego Miłosierdzia i jego wpływ na duchowy rozwój człowieka. Autorka odwołuje się do młodego pokolenia, dotkniętego wojną, systemami totalitarnymi, a następnie światową laicyzacją. Przedstawia kwestię potrzeby odnowienia relacji człowieka z Bogiem, duchowego uzdrowienia i rozwoju wiary we współczesnym świecie oraz wpływu kultu na rozwój duchowy młodych ludzi. Celem artykułu jest także ukazanie historii narodzin kultu Bożego Miłosierdzia i jego polskich korzeni, przedstawienie najważniejszych postaci związanych z objawieniem Bożego Miłosierdzia – s. Faustyny Kowalskiej oraz papieża Jana Pawła II, a także omówienie nabożeństw i modlitwy w praktyce polskiej młodzieży.

Słowa kluczowe: miłosierdzie, kult Bożego Miłosierdzia, s. Faustyna Kowalska, Jezu, ufam Tobie, Jan Paweł II, dzieci i młodzież, ufność, modlitwa, koronka do Bożego Miłosierdzia.

---

¹Doktor nauk teologicznych w zakresie misjologii Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; licencjat z filologii angielskiej na Wszechnicy Mazurskiej w Olecku; autorka licznych publikacji w pismach branżowych: „Annales Missiologici Posnanienses”, „Misje Dzisiaj”, „Martyria”.

Abstract

This publication describes the cult of the Divine Mercy and its influence on the spiritual development of man. The author refers to the young generation affected by war, totalitarian systems and then global secularization. It presents the issue of the need to renew man's relationship with God, spiritual healing and the development of faith in the modern world as well as the impact of worship on the spiritual development of young people. The aim of the article is also to show the history of the birth of the Divine Mercy cult and its Polish roots. It aims to present the most important figures associated with the revelation of the Divine Mercy - Sr. Faustyna Kowalska and Pope John Paul II, as well as to discuss devotions and prayer in the practice of Polish youth. All the above-mentioned issues are presented in four chapters with reference to the main theme, which is the Divine Mercy cult and its impact on the spirituality of children and youth.

Keywords: mercy, Divine Mercy cult, sr. Faustyna Kowalska, Jesus, I trust You, John Paul II, children and youth, trustfulness, prayer, Divine Mercy chaplet.

Wstęp

Istotą kultu Bożego Miłosierdzia jest ufność człowieka w Bożą miłość i przebaczenie. Ufność stanowi jedyne naczynie, którym czerpie się łaski Miłosierdzia oraz sama w sobie jawi się jako miłe Zbawicielowi zawieszenie (Boniewicz, 2000, s. 46-47). Trzy cnoty: wiara, ufność i pokora, o których wspomina Chrystus s. Faustynie, konieczne są do otrzymania łask od Boga: „Strumienie Mej łaski zalewają dusze pokorne” (Dz., nr 1602); „Duszym pysznym nie udzielam swych łask, a nawet udzielone odbieram” (Dz., nr 1170). Ufność ściśle związana jest z chęcią przyjęcia łaski i ze skruchą (Dz., nr 1784, 1578, 1076). Faustyna Kowalska, w napisanym przez siebie dziele, opowiada o największej tajemnicy Boga - nieograniczonej miłości Stwórcy względem człowieka: „*Dzienniczek* św. Faustyny jest dziś świadectwem misji, jaką wskazał jej Jezus Miłosierny w prywatnych objawieniach. Misja głoszenia światu miłosierdzia pojawiła się już w pierwszych wizjach. [...] Dziś św. Siostra Faustyna staje obok wielkich Doktorów Kościoła, [...] głosząc z mocą orędzie miłosierdzia tak bardzo potrzebne współczesnemu światu” (Machniak, 2003, s. 6).

Orędzie Bożego Miłosierdzia objawione zostało krótko przed wybuchem II wojny światowej. Kataklizm wojenny przyczynił się do szybkiego rozprzestrzenienia się orędzia wśród prostego ludu. Miłosierdzie było dla wielu jedyną nadzieją w trudnych czasach. Dzieci, młodzież, jak również dorośli niewiele wiedzieli o s. Faustynie

i pochodzeniu obrazu, lecz potrzeba miłosierdzia gromadziła przed wizerunkiem *Jezu, ufam Tobie* modlący się lud: „Ludzie przyszywali sobie do ubrań agnuski z Jezusem Miłosiernym, wierząc, że ochronią one ich przed wszelkim nieszczęściem. Wieszali obrazy Miłosierdzia na drzwiach domów, by zło nie mogło wejść pod ich dachy. Takie magiczne niekiedy traktowanie kultu miłosierdzia, a także wiele innych powodów złożyło się na to, że w 1958 roku Stolica Apostolska zakazała szerzenia posłannictwa Faustyny i stwierdziła, że jej objawienia nie miały źródła nadprzyrodzonego” (Grzegorzczak, 2002, s. 5).

Kult Bożego Miłosierdzia oficjalnie był zakazany do 1978 roku. Dopiero zaangażowanie arcybiskupa Karola Wojtyły – późniejszego papieża Jana Pawła II, który beatyfikował, a następnie kanonizował s. Faustynę – sprawiło, że uznany został Boski charakter prywatnych objawień polskiej zakonnicy.

Objawienie miłosiernego Chrystusa św. Faustynie Kowalskiej

Spośród wielu imion Boga najbardziej wymownym dla ludzkości jest określenie „Ojciec miłosierdzia”: „Powiedz, córko moja, że jestem Miłością i Miłosierdziem samym” (Dz., nr 1074). Miłosierdzie jako główny przymiot Boga odsłania niepojętą miłość zbawczą Trójcy Świętej, która jest darem dla ludzkości.

Siostra Faustyna urodziła się 25 sierpnia 1905 roku we wsi Głogowiec. Na chrzcie świętym, 27 sierpnia, w parafii św. Kazimierza w Świdnicach Warckich otrzymała imię Helena. Była trzecim dzieckiem z dziesięciorga rodzeństwa. I wojna światowa i trudna sytuacja rodzinna uniemożliwiły Helenie uzyskanie właściwego wykształcenia. Owocem trzyletniej nauki w miejscowej szkółce było pozyskanie podstawowych umiejętności: czytania, pisania, liczenia. Po raz pierwszy Helena w duszy swej usłyszała głos Boga w wieku siedmiu lat. Już wtedy Bóg pozwolił poznać jej powołanie do życia zakonnego: „To zaproszenie przyszło do niej w czasie niesporów z wystawieniem Najświętszego Sakramentu. Wtenczas po raz pierwszy udzieliła jej się miłość Boża i wypełniła małe serce, a Pan udzielił rozumienia rzeczy Bożych” (Chróściechowski, 1975, s. 15-16). Helena oddawała się gorliwej modlitwie w pieśniach i Mszach Świętych. Po wielu latach Bóg upomniał się o jej powołanie do stanu zakonnego: „W 1924 r. poszła na zabawę taneczną wraz z jedną ze swych siostr. Zaczęła tańczyć. Nagle ujrzała P. Jezusa, obnażonego z szat i pokrytego ranami. Patrząc na nią z wyrzutem powiedział: «Dokąd cię cierpiał będę i dokąd Mnie zwodzić będziesz». [...] Parę minut później opuściła zabawę

i skierowała się prosto do katedry św. Stanisława Kostki. [...] Upadła na twarz przed Przenajświętszym Sakramentem w tabernakulum i poprosiła Pana, aby dał jej poznać swoją Wolę. Usłyszała głos w swojej duszy: «Jedź natychmiast do Warszawy, tam wstąpisz do klasztoru» (Chróściechowski, 1975, s. 16-17).

Helena Kowalska w 1925 roku wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia w Warszawie przy ul. Żytniej, w którym to zgromadzeniu przeżyła 13 lat. W tym też klasztorze Chrystus obdarzył s. Faustynę wieloma łaskami oraz mistycznymi przeżyciami, które stały się dla niej prawdziwym krzyżem. Zrozumienie dla swej misji odnalazła u przełożonych zgromadzenia i spowiedników – ks. Michała Sopočki z Wilna oraz ks. Józefa Andrasza z Krakowa. W ponad 80 objawieniach Chrystus przekazał Apostołce Miłosierdzia ważne przesłania. Objawienia te zapoczątkowały kult Bożego Miłosierdzia oraz przypomniały światu wolę Boga: oddawanie czci Jego Miłosierdziu, namalowanie nowego obrazu z podpisem *Jezu, ufam Tobie*, a także ubieganie się o święto Bożego Miłosierdzia. Godzina trzecia po południu miała stać się godziną Miłosierdzia. Szerzenie kultu Bożego Miłosierdzia, odmawianie natchnionej koronki, nowenny, litanii i innych modlitw oraz przekazanie ich całemu światu stały się głównym zadaniem s. Faustyny. W latach 1934-1938 z woli Chrystusa Faustyna Kowalska podjęła się pisania *Dzienniczka*: „Córko moja, żądam, abyś wszystkie wolne chwile poświęciła na pisanie o mojej dobroci i miłosierdziu; jest to twój urząd i twoje zadanie w całym twym życiu, abyś dawała душom poznać moje wielkie miłosierdzie, jakie mam dla nich, i zachęcała je do ufności w przepaść mojego miłosierdzia” (Dz., nr 1567). Prowadzenie *Dzienniczka* zalecali również obaj spowiednicy s. Faustyny oraz przełożeni zgromadzenia. Dzieło to nie tylko zawiera objawienia Chrystusa Miłosiernego. Przedstawia również trudną codzienność cichej, niepozornej zakonnicy, jej ciężką pracę, wyniszczającą organizm chorobę oraz wielkie cierpienie. Opowiada o bogatym życiu duchowym, odczuwaniu bólu stygmatów, udręce korony cierniowej, heroicznych cnotach, a także o prawdziwym zjednoczeniu mistycznym z Chrystusem. Posiadając dar bilokacji (przebywania w dwóch miejscach jednocześnie), wewnętrznego widzenia wydarzeń oraz widzenia stanu duchowego osób z najbliższego otoczenia, s. Faustyna nieustannie modliła się i pokutowała, by wyjednać wszystkim Bożą łaskę i zbawienie. W sposób szczególnie modliła się za konających oraz dusze w czyśćcu cierpiące: „Faustyna obcowała ze światem nadprzyrodzonym, przeżywając wizje nieba, Trójcy Świętej, częste spotkania z Niepokalaną, Dzieciątkiem Jezus, aniołami i świętymi. Widziała Wieczernik i ustanowienie Najświętszego

Sakramentu (Dz., nr 757). Kochała gorąco Przczystą Bogarodzicę. [...] Za pośrednictwem Anioła Stróża duchowa córka Chrystusa widziała napełniony ogniem czyściec i smutek pokutujących dusz, tęskniących do Boga. Była świadkiem odwiedzin tego miejsca przez Maryję, zwaną tam «Gwiazdą Morza» – niosącą cierpiącym ochłodę i nadzieję (Dz., nr 20). Poznała też agresję i brutalność szatanów, próbujących ją nękać; ujrzała grozę piekła, wprowadzona tam na rozkaz Boga – «aby mówić duszom i świadczyć, że piekło jest»; że przebywa w nim najwięcej dusz negujących prawdziwość wiecznego potępienia (Dz., nr 741)” (Boniewicz, 2000, s. 43-43).

Przyszła święta siłę czerpała z codziennej Komunii Świętej, częstej spowiedzi, modlitwy i kontemplacji. Prawdopodobnie s. Faustyna (według ks. Sopoćki) знаła datę swej śmierci, przynajmniej dziesięć dni wcześniej. Przeżywszy 33 lata, po ciężkiej chorobie gruźlicy płuc, zmarła 5 października 1939 roku. Pogrzeb odbył się 7 października, w dniu uroczystości Matki Bożej Różańcowej, w pierwszy piątek miesiąca. W czasie trwania procesu beatyfikacyjnego szczątki Faustyny przeniesione zostały do zakonnej kaplicy, która obecnie jest sercem Sanktuarium Miłosierdzia Bożego w krakowskich Łagiewnikach, ogłoszonych przez Jana Pawła II światowym centrum kultu Bożego Miłosierdzia.

Kolejną miejscowością ważną dla rozwoju kultu Jezusa Miłosiernego, jest Dolina Miłosierdzia Bożego w Częstochowie. Te dwa święte miejsca wzajemnie się uzupełniają, docierając z orędziem Bożego Miłosierdzia do wielu młodych ludzi.

Przełomowym etapem w rozwoju nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego była beatyfikacja s. Faustyny Kowalskiej, dokonana przez Jana Pawła II w Rzymie 18 kwietnia 1993 roku. Jednakże to wydarzenie nie uczyniło *Dzienniczka* dziełem beatyfikowanym. Kościół nieustannie badał, czy zapisane w nim słowa są zgodne z nauką Kościoła oraz przekazują objawienie Chrystusa. Wskazanie na wiarygodność prywatnych objawień s. Faustyny zawarte zostało w homilii beatyfikacyjnej Ojca Świętego, który w imieniu Kościoła świętego stwierdził, że s. Faustynę „wybrał Chrystus, aby przypomnieć ludziom wielką Bożą tajemnicę miłosierdzia [...]. Misja siostry Faustyny trwa i przynosi zadziwiające owoce. W jakże przedziwny sposób jej nabożeństwo do Jezusa Miłosiernego toruje sobie drogę w świecie i zdobywa tyle serc ludzkich. Jest to niewątpliwie jakiś znak czasów – znak naszego XX wieku” (Jan Paweł II, 1993, s. 14). Natomiast dokument *Positio Super Scriptis* mówi, iż „pisma s. Faustyny Kowalskiej są zgodne z nauką Kościoła” (Smoleński, 1996, s. 18).

Mimo licznych trudności pobożność ludowa nieprzerwanie podtrzymywała nabożeństwo prywatne do Bożego Miłosierdzia w formie proponowanej przez s. Faustynę. Nakaz Jezusa o ustanowieniu święta Miłosierdzia Bożego wielokrotnie pojawia się w zapiskach *Dzienniczka* i od początku złączony jest z datą II Niedzieli Wielkanocnej, obecnie zwaną Niedzielą Miłosierdzia (Dz., nr 88, 570). Święto Miłosierdzia jest schronieniem i ucieczką wszystkich dusz udręczonych, zwłaszcza grzeszników. Jak pisze jeden z autorów: „Ze świętem Miłosierdzia Bożego związał Jezus szczególnie wyjątkową obietnicę, jak czytamy w *Dzienniczku*: «Kto w tym dniu przystąpi do Źródła Życia, ten dostąpi zupełnego odpuszczenia win i kar» (Dz., nr 699). Należy tu podkreślić, że ta łaska najbardziej specjalna, została obiecana w związku ze świętem Miłosierdzia Bożego. Poza wymaganiami ufności obietnica została związana bezpośrednio z przyjęciem w tym dniu Komunii świętej. Zakłada to oczywiście sakrament pokuty, który może być ewentualnie przyjęty wcześniej. Sama obietnica polega na całkowitym odpuszczeniu win i kar” (Smoleński, 1996, s. 22).

Z uroczystością święta Bożego Miłosierdzia związany jest obraz *Jezu, ufam Tobie*, autorstwa Eugeniusza Kazimirowskiego, namalowany według wskazówek s. Faustyny w 1937 roku. Pochodzenie obrazu związane jest z pierwszym widzeniem s. Faustyny (22 lutego 1931 roku) w domu zakonnym w Płocku: „Początkowo s. Faustyna nie była zadowolona z tego dzieła. Zawiedziona płakała, modląc się w kaplicy: «Kto Cię wymaluje tak pięknym, jakim jesteś?» Usłyszała wtedy na pocieszenie: «Nie w piękności farby ani pędzla jest wielkość tego obrazu, ale w łasce mojej» (Dz., nr 314)” (Boniewicz, 2000, s. 59). Obraz ukazuje zmartwychwstałego Jezusa, z którego piersi wychodzą dwa promienie: czerwony oraz błędy. Promienie symbolizują krew i wodę. Promień błędy oznacza wodę, która usprawiedliwia, czerwony zaś wskazuje na krew, stanowiącą życie duszy. Promienie te zasłaniają dusze przed gniewem Boga Ojca, przed Jego sprawiedliwą ręką. Treść obrazu ściśle związana jest z liturgią II Niedzieli Wielkanocnej. Zarówno Ewangelia św. Jana, jak i wizerunek zmartwychwstałego Chrystusa przywołują wydarzenia Wielkiego Piątku. Dzieło odkupienia świadczy o niepojętej miłości Zbawiciela do każdego człowieka. Z kolei odpowiedzią osoby ludzkiej na nieskończoną miłość Bożą są słowa: *Jezu, ufam Tobie*, umieszczone w podpisie wizerunku.

Obchodzenie święta Bożego Miłosierdzia, zgodnie z wolą Chrystusa, poprzedzone jest nowenną wraz z odmawianą koronką, której treść On sam podyktował. Koronka do Bożego Miłosierdzia stała się modlitwą osób chorych, udręczonych cierpieniem i konających oraz

zatwardziałych grzeszników (Dz., nr 1541). Rozważania nowenny, odmawianej przez dziewięć dni, zamyka koronka do Bożego Miłosierdzia, z którą Chrystus złączył niezwykle łaski. Każdy z dziewięciu dni poświęcony został różnym intencjom, dzięki którym: „W każdym dniu przyprowadzisz do Serca Mojego odmienną grupę dusz i zanurzysz je w tym morzu Miłosierdzia Mojego” (Dz., nr 1209). Syn Boży pragnął, aby wierni Bożemu Miłosierdziu modlili się za całą ludzkość, nie wykluczając z niej nikogo. Tekst nowenny, uzupełniony i zaakceptowany przez ks. Michała Sopoćkę, duchowego kierownika s. Faustyny, otrzymał formę Litanii do Miłosierdzia Bożego. Nowenna i koronka, uzyskawszy zezwolenie władzy kościelnej, zostały wydrukowane w październiku 1937 roku.

Na szczególną uwagę zasługuje godzina Miłosierdzia Bożego, zwana również Apelem Golgoty. Kochający Bóg pragnie by godzina Jego śmierci – trzecia po południu – otoczona została szczególną czcią i kontemplacją (Dz., nr 1320, 1572). Godzinę Miłosierdzia Bożego należy czcić nie tylko w piątki lub w Wielkim Tygodniu, ale każdego dnia, gdyż jest to czas konania na krzyżu Zbawiciela, który wykupił ludzkość od śmierci: „Świętowanie Bożego Miłosierdzia jest szczególną formą oddawania czci Bogu, który objawia się człowiekowi na przestrzeni dziejów jako Stwórca i Odkupiciel” (*Święto Miłosierdzia Bożego...*, 1996, s. 5). Pełnia miłosierdzia Bożego objawiła się w paschalnej tajemnicy Chrystusa ze względu na człowieka. Miłość Boga potężniejsza jest od grzechu i śmierci, dlatego też upadki ludzkie nie są w stanie jej ograniczyć, ani umniejszyć (Ptasznik, 1996, s. 76). „Ograniczyć ją może tylko od strony człowieka brak dobrej woli, brak gotowości nawrócenia, czyli pokuty” (DiM, nr 13).

Jan Paweł II w służbie Bożego Miłosierdzia

Jezus Chrystus objawił w Ewangelii wielką miłość Boga do człowieka. Pragnie, by ci, którzy poznali Boże Miłosierdzie, wstawiali się za grzesznikami, narodami i całą rodziną ludzką. Głoszenie słowa Bożego i Bożego Miłosierdzia od wielu lat realizowane było w sposób szczególny przez polskich misjonarzy na wszystkich kontynentach świata, m.in. w Afryce, Azji, Ameryce Łacińskiej (Basalaj, 2006, s. 105-114). Jan Paweł II, wielki Polak oraz największy polski misjonarz, podjął szereg działań, dzięki którym kult i nabożeństwo do Bożego Miłosierdzia rozwinęło się na skalę światową (Dziuba, 2007, s. 127-144).

Podczas ostatniej sesji II Soboru Watykańskiego ówczesny arcybiskup krakowski Karol Wojtyła powziął starania o szybką

beatyfikację s. Faustyny: „Na jesieni 1965 r., Kardynał Wojtyła otworzył proces informacyjny s. Faustyny. Po dwóch latach [...] proces został zamknięty. Postępowanie sądowe i zeznania świadków były prowadzone w języku polskim, ale Kongregacji Obrzędów dostarczono tłumaczenia łacińskie. [...] Sława świętości, a nawet kult prywatny kandydata na ołtarze, są niezbędnymi wymaganiami w każdym procesie beatyfikacyjnym” (Chrościechowski, 1975, s. 141).

W pierwszych latach swego pontyfikatu papież Jan Paweł II ogłosił 30 listopada 1980 roku encyklikę *Dives in misericordia* – *O Bogu bogatym w miłosierdzie*, w 1993 roku dokonał beatyfikacji s. Faustyny, zaś dwa lata później zatwierdził decyzję watykańskiej Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, dotyczącą obchodzenia w Polsce święta Bożego Miłosierdzia w II Niedzielę Wielkanocną: „Dekret Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, ogłaszający II Niedzielę Wielkanocną Niedzielą Miłosierdzia Bożego dla Kościoła w Polsce (23 I 1995), podnosi święto Miłosierdzia Bożego do rangi kultu publicznego Kościoła, otwierając tym samym nowy etap w rozwoju nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego, które przypomniła światu bł. s. Faustyna Kowalska. Ojciec Święty Jan Paweł II, ustanawiając święto Miłosierdzia Bożego, odpowiadał na list Biskupów polskich (23 III 1993), którzy zwrócili się z prośbą o ustanowienie święta będącego integralnym elementem rozwijającego się od lat kultu Miłosierdzia Bożego. W ten sposób również została spełniona prośba Jezusa Miłosiernego objawiającego się s. Faustynie, by święto stało się dla wszystkich momentem szczególnych łask. [...] Dokument papieski jest powodem do wdzięczności Ojcu Świętemu oraz radości z tego, że tajemnica miłosierdzia Bożego może być świętowana w II Niedzielę Wielkanocną, która zamyka oktawę Wielkanocy” (*Święto Miłosierdzia Bożego...*, 1996, s. 5).

Rozwój kultu Bożego Miłosierdzia w dużej mierze zawdzięcza się encyklice papieża Jana Pawła II *Dives in misericordia*. Dokument ten zawiera refleksje Ojca Świętego nad pojęciem miłosierdzia, przejawiającym się na kartach Starego Testamentu. Słowo „miłosierdzie” oznaczało w Biblii potęgę miłości, przewyższającą Bożą sprawiedliwość. Przez wcielenie, śmierć i zmartwychwstanie Zbawiciel objawił światu Boga, który jest Ojcem, a jednocześnie miłością i miłosierdziem (DiM, nr 5). „W świetle encykliki Jana Pawła II *Dives in misericordia*, w której Ojciec Święty pragnie wezwać cały Kościół i świat do kontemplacji Boga bogatego w miłosierdzie, by przemienionym sercem budować na ziemi cywilizację miłości człowieka” (Drążek, 1988, s. 3-4), dostrzec należy zachętę do bezgranicznego powierzenia się Bożemu Miłosierdziu i zaufaniu Bożej Opatrzności.

Papież Jan Paweł II podjął wszelkie starania, poddając głębokiej analizie zaistniałe zjawiska, by orzeczenie o wiarygodności objawień s. Faustyny było zgodne z prawdą i nauką Kościoła: „Ojciec Święty zażądał najpierw sondażu, by zbadać, czy w Polsce to nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego jest dojrzałe, czy też tylko zewnętrzną formą pobożności? Czy też naprawdę formuje życie ludzi? Przeprowadzony sondaż potwierdził dwa charakterystyczne znamiona nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego w Polsce: pogłębione życie sakramentalne i zwiększona aktywność dzieł miłosierdzia. Jan Paweł II uznał wobec tego, że nabożeństwo jest dojrzałe, podjął decyzję przesyłając osobny dekret Kongregacji Kultu Bożego [...]” (Smoleński, 1996, s. 19).

W innym miejscu czytamy: „Dzięki papieskiemu przesłaniu nastąpiło przyspieszenie prac watykańskiej komisji, związanych z wyniesieniem na ołtarze s. Faustyny Kowalskiej; zorganizowano szereg konferencji, sympozjów i kongresów. [...] Święto Miłosierdzia Bożego w drugą niedzielę po Wielkanocy coraz liczniej obchodzą na wszystkich kontynentach” (Boniewicz, 2000, s. 130).

Ojciec Święty w swych wypowiedziach wielokrotnie wspomina o Sekretarce Bożego Miłosierdzia i objawionym jej przesłaniu: „Twoje orędzie Bożego Miłosierdzia zrodziło się jakby w przeddzień straszliwego kataklizmu II wojny światowej” (cyt. za: Grzegorzczuk, 2002, s. 5). Następca św. Piotra swój pontyfikat oraz cały Kościół powszechny zawierzył Bożemu Miłosierdziu. Z okazji 1000-lecia Archidiecezji Krakowskiej 15 czerwca 1999 roku na krakowskich Błoniach papież przypomniał o obowiązku głoszenia kultu Miłości Miłosiernej, spoczywającym na całym ludzie Bożym, zaś dnia 17 sierpnia 2002 roku w Łągiwnikach Ojciec Święty dokonał uroczystego zawierzenia świata Bożemu Miłosierdziu: „Na wszystkich kontynentach z głębi ludzkiego cierpienia zdaje się wznosić wołanie o miłosierdzie. [...] Dlatego dziś w tym sanktuarium, chcę dokonać uroczystego aktu zawierzenia świata Bożemu miłosierdziu. Czynię to z gorącym pragnieniem, aby orędzie o miłosiernej miłości Boga, które tu zostało ogłoszone przez pośrednictwo św. Faustyny, dotarło do wszystkich mieszkańców ziemi i napełniło ich serca nadzieją” (Trojanowski, 2002, s. 9).

Życie Jana Pawła II stało się obrazem miłosiernego oblicza Boga: „Jan Paweł II w ciągu swego pontyfikatu wielokrotnie osobiście słał listy do głów państw z prośbą o ulaskawienie skazanych na karę śmierci. Część z nich uwzględniono, jednak w większości odmówiono jego prośbom. Dla jednych Papież będzie obrazem miłosiernego oblicza Boga, dla innych anarchistą” (Grzegorzczuk, 2002, s. 6).

Kult Bożego Miłosierdzia na lekcjach religii i jego wpływ na duchowy rozwój dzieci i młodzieży

Na temat Bożego Miłosierdzia powstało wiele publikacji. Pomimo olbrzymich przeciwności już podczas II wojny światowej pojawiły się pierwsze modlitewniki i dzieła, opisujące objawienie Bożego Miłosierdzia. Z biegiem lat publikowano ich coraz więcej. Dzięki takiej działalności kult Bożego Miłosierdzia miał coraz większy wpływ na kształtowanie duchowości polskiego społeczeństwa, począwszy od dzieci i młodzieży po osoby starsze, doświadczone cierpieniem życia codziennego.

Z inicjatywy ks. Józefa Jarzębowskiego siostry felicjanki w 1941 roku wydały w języku polskim nowennę, litanię i koronkę do Bożego Miłosierdzia wraz z obrazkiem Jezusa Miłosiernego pod ogólnym tytułem *Ojciec Miłosierdzia*. Owocem wydanego dzieła były licznie napływające podziękowania za otrzymane łaski. Innym źródłem głębszego poznania nabożeństwa i osoby s. Faustyny była wydana przez ks. Józefa Andrasza w 1947 roku broszurka *Miłosierdzie Boże ... ufamy Tobie*.

Intensywnie szerzący się kult Bożego Miłosierdzia w Polsce wskazuje na duże zaangażowanie dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych w jego rozwój. W wielu wspólnotach parafialnych powstały młodzieżowe Koła Koronkowe, składające się „z dziesięciu osób modlących się przez ustalony okres (tydzień, miesiąc lub dłużej) w jednej z intencji Nowenny. Zmiany intencji, tak jak tajemnic różańca, dokonują się tzw. systemem bębnowym. Można je wymienić na wspólnym spotkaniu modlitewnym, np. w kościele, w czasie nabożeństwa lub w domu” (*Koła i Kółka Koronkowe*, 2022).

Poza młodzieżowymi grupami modlitewnymi w wielu parafiach lub szkołach powstały Kółka Koronkowe dla dzieci, które „składają się z pięciu osób – dzieci, modlących (się) jedną tajemnicą Koronki. W ten sposób dzieci odmawiają w danym dniu całą Koronkę. Można również wykorzystać intencje z Nowenny, które będą wspólne dla wszystkich dzieci z Kółka i można je kolejno zmieniać w ustalonych okresach (np. miesiąc)” (*Koła i Kółka Koronkowe*, 2022). Organizowane są także ogólnopolskie spotkania z czcicielami Bożego Miłosierdzia, wspólne modlitwy i nabożeństwa. Formowane są parafialne grupy Bożego Miłosierdzia, zaś około 1620 kościołów i kaplic polskich posiada obraz Jezusa Miłosiernego. Niemalże wszystkie parafie w Polsce organizują modlitwy i nabożeństwa do Bożego Miłosierdzia, w których licznie uczestniczy młodzież, zaś nowenna przed Niedzielą

Przewodnią i koronka do Miłosiernego Chrystusa odprawiana jest w 1589 ośrodkach kultu. Wiele nowych kościołów przyjęło tytuł Miłosierdzia Bożego. W kilku diecezjach ustanowione zostały sanktuaria Bożego Miłosierdzia (Socha, 2000, s. 130-131). Liczne polskie publikacje, przybliżające historię życia s. Faustyny, kultu i orędzia Bożego, przyczyniły się wśród dzieci i młodzieży do głębszego poznania i zrozumienia przesłania Bożego Miłosierdzia. Dużym osiągnięciem Związku Niewidomych było wydanie w 2004 roku, w porozumieniu ze Zgromadzeniem Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia, modlitewnika *Jezu, ufam Tobie* w alfabecie Braille'a, z którego do dzisiaj skorzystają niewidome dzieci i młodzież.

Przesłanie kultu Bożego Miłosierdzia nieustannie wpływa na duchowy rozwój dzieci i młodzieży. Taki stan rzeczy zawdzięczamy szeroko rozwiniętej technice informacyjnej, umożliwiającej szybki przekaz za pomocą druku (publikacja książek i modlitewników), jak również poprzez przekaz internetowy. To właśnie w sieci – na wielu portalach katolickich – zamieszczane są liczne artykuły, opisujące istotę kultu Bożego Miłosierdzia i jego wpływ na duchowy rozwój człowieka, z naciskiem na dzieci i młodzież. Inne źródło informacji stanowią podręczniki do lekcji religii, poruszające tematykę kultu Bożego Miłosierdzia, opisujące historię objawienia Jezusa Miłosiernego oraz świadectwa młodych ludzi, doświadczających łaski nawrócenia i uzdrowienia, przytaczane przez katechetów podczas zajęć.

Idąc za myślą ks. J. Zabielskiego: „Rozpoczęty wiek dwudziesty dostarcza nam wiele powodów, aby jeszcze bardziej wzmóc wołanie ludzkości o Boże Miłosierdzie [...]. Do tego mobilizują nas tragiczne złe wydarzenia dokonujące się na naszych oczach: bratobójcze wojny w wielu rejonach świata, cyniczne wprost deptanie godności i wartości ludzkiego życia i zasad moralności, czego wyrazem jest np. legalizowanie eutanazji, aborcji, sztucznego zapłodnienia, technicznych manipulacji nad ludzkim życiem i klonowanie człowieka, homoseksualnych «małżeństw», śmiertelny głód i potworne nadużycia gospodarcze, terrorizm i niszczenie wszelkich norm i autorytetów moralnych oraz wiele innych zbrodni dokonywanych w imię zafałszowanej interpretacji godności człowieka, wolności, demokracji, tolerancji czy postępu” (2015, s. 192), dostrzega się niebezpieczeństwo nowych trendów życia laickiego, pozbawionego wartości Bożych, które staje się niezwykle atrakcyjne w oczach dzieci i młodzieży. Cywilizacja śmierci², która

²Cywilizacja śmierci (inaczej: kultura śmierci) – termin, który odzwierciedla stosunek ludzi do życia; w cywilizacji śmierci zawarte są idee legalnej aborcji, eutanazji, metody zapłodnienia in vitro, promowana jest antykoncepcja,

wywiera coraz większy wpływ na istnienie ludzkie, dotyka dzieci i młodzież już od najwcześniejszych lat ich życia. Termin ten jako pierwszy wprowadził Jan Paweł II. Stał się on przeciwieństwem sformułowanego przez papieża Pawła VI określenia „cywilizacja miłości” (*Cywilizacja miłości*, 2022)³. Poddając analizie promowane wśród dzieci i młodzieży we współczesnym świecie antywartości, takie jak: miłość i seks bez zobowiązań, homoseksualizm, życie niesakramentalne, eutanazja, aborcja, prawo do nieograniczonej wolności „w słowach i czynach”, ideologia gender, dostrzega się wielkie zagrożenie ze strony „wartości” cywilizacji śmierci. Właśnie ta cywilizacja w sposób szczególnie dotyka młode pokolenie, które staje się bezpośrednio jej ofiarą. Młodzież, stykając się z zafalszowanymi pojęciami dobra i zła, ze zniekształconą ludzką moralnością, z zakłamaną wizją miłości i karykaturą relacji międzyludzkich, ponosi najboleśniejse konsekwencje. W wielu przypadkach młodzi ludzie stają się świadkami kłótni rodzicielskich, ofiarami rozbitych rodzin, przemocy domowej czy seksualnej, pozbawiani są poczucia własnej wartości, godności, właściwej orientacji seksualnej, a także poczucia bezpieczeństwa, nadziei i wiary w piękną, prawdziwą miłość. Dzieci i młodzież, otoczeni cywilizacją śmierci, w sposób szczególnie potrzebują prawdziwego wzoru do naśladowania, jakim jest bezinteresownie kochający Chrystus. Potrzebują opieki i ochrony Jezusa Miłosiernego oraz podstawowej wiedzy na temat Jego objawień i przesłania, pozostawionych w *Dzienniczku* s. Faustyny. Z tego też względu tematyka kultu Bożego Miłosierdzia lub nawiązanie do niej zawarta została w podstawie programowej i podręcznikach do nauczania religii. Liczne apele oraz prośby o modlitwę koronką do Bożego Miłosierdzia, zamieszczane m.in. na katolickich stronach internetowych i portalach społecznościowych, nawołują do wspólnej modlitwy za dzieci i ich rodziny, by prosić Boga o łaskę miłości w rodzinach oraz pokój na świecie: „Drodzy katecheci. W czasach promowania ideologii gender, zauważalnego kryzysu współczesnych rodzin oraz zagrożenia pokoju na świecie, zwracamy się do dzieci i młodzieży słowami Jana Pawła II: «Pragnę powierzyć waszej modlitwie, drodzy mali przyjaciele, nie tylko sprawy waszej rodziny, ale także wszystkich rodzin na świecie. I nie tylko to... Musimy się razem wiele modlić, ażeby ludzkość stawała się coraz bardziej rodziną Bożą, ażeby mogła żyć w pokoju». Szczególną intencją jest prośba o miłość w rodzinach i pokój a także morderstwo czy ludobójstwo.

³Cywilizacja miłości (inaczej: cywilizacja życia) – termin rozumiany jako kulturowanie wartości rodzinnych i przekonanie o świętości życia ludzkiego.

na świecie. Serdecznie zapraszamy uczniów do odmawiania Koronki do Bożego Miłosierdzia w szkołach w pierwsze piątki miesiąca. Może małe grupki uczniów mogłyby ochraniać swoją żarliwą modlitwą kolegów, nauczycieli i powierzać wszystko Bożemu Miłosierdziu? A może modlitwa mogłaby być wznoszona na lekcjach religii?" (*Dla czego Koronka dzieci*, 2022).

Mając to na uwadze, podczas lekcji religii katecheci wraz z uczniami modlą się koronką do Bożego Miłosierdzia w wyżej wymienionych intencjach. Przy parafiach bądź w szkołach tworzone są Kółka Koronkowe dla dzieci oraz Koła Koronkowe dla młodzieży i dorosłych. Codzienne rozważania i modlitwy, odmawiane przez członków kół, pomagają im zrozumieć słowa Jezusa w przekazanym orędziu oraz żyć nimi i być prawdziwymi świadkami Chrystusa. Poprzez praktykę modlitwy oraz pogłębianie wiedzy o kulcie Bożego Miłosierdzia dzieci i młodzież w sposób szczególny doświadczają Bożego Miłosierdzia w swoim życiu.

Młodzi ludzie, przekonani o potrzebie wiary i duchowego rozwoju, sięgają po liczne pozycje, ukazujące historię kultu Bożego Miłosierdzia. Wiele książek o Bożym Miłosierdziu opisuje sposób rozwoju osobistej modlitwy. Pokazuje, jak zwiększać swoją świadomość i odpowiedź na natchnienia Ducha Świętego oraz jak pokonać wszelkiego rodzaju pokusy. W licznych publikacjach przytaczane są przykłady rodzin, doświadczających uzdrowień przez tajemnicę Bożego Miłosierdzia oraz fakty, w jaki sposób koronka do Bożego Miłosierdzia odpowiada na pytania młodego człowieka, jak przewycięża w nim rozpacz, nawraca grzeszników, łagodzi Boży gniew, a także pociesza cierpiących i umierających. Ponadto w licznych publikacjach, po które sięgają katecheci, opisane są świadectwa ludzi wierzących w Boże Miłosierdzie. Dotyczą one historii uzdrowień, nawróceń, wymodlonego daru rodzicielstwa lub też rozwiązania trudnych sytuacji życiowych. Jednym z takich poruszających świadectw jest historia młodego Słowaka, opisana przez s. Elżbietę Siepak w jednym z wywiadów przeprowadzonych przez M. Bochenek. Na pytanie: „Jakie łaski otrzymał?” (Bochenek, 2019) s. Elżbieta odpowiada: „- I nawrócenia, i uzdrowienia. Wpadł we wszelkie możliwe nałogi, w tym alkohol, narkotyki, seks, magię. Transy pod wpływem narkotyków halucynogennych tak się nasilały, że przestał już nad tym panować. Dopadały go stany trwogi, beznadziei i paranoi, miał wrażenie, że wszystko się wali. Na Święto Miłosierdzia przyjechał do Łagiewnik razem ze znajomymi, by zobaczyć miejsce, o którym już wiele słyszał. Zdumiał się, gdy zobaczył tłumy ludzi, którzy

na kolanach zanosili do Boga swoje prośby. Po wielu latach zdecydował się przystąpić do spowiedzi. Upadł na kolana i prosił, aby mu Bóg przebaczył wszystko zło, które uczynił. Prosił o miłosierdzie, uznając przed Bogiem, że jest wielkim grzesznikiem. Potem przyjął Komunię Świętą i czuł się tak szczęśliwy, że płakał. W tym dniu wiele rzeczy w jego życiu całkowicie się zmieniło i zostało uleczone” (Bochenek, 2019).

Przytaczane świadectwa uzdrowień, uwolnień od grzechu i licznych zniewoleń, stają się dla wielu młodych ludzi żywym dowodem Bożych cudów, dając tym samym nadzieję na rozwiązanie ich życiowych problemów oraz pokonanie zła w otaczającym ich świecie.

Sięgając po liczne publikacje i omawiając tematykę Bożego Miłosierdzia podczas katechez dzieci i młodzież otrzymują wiele informacji na temat historii kultu Bożego Miłosierdzia, s. Faustyny oraz łask Bożych związanych ze świętem Bożego Miłosierdzia. To ostatnie zagadnienie warto jest głębszej refleksji. Pojawia się pytanie: czym jest łaska oraz jakie korzyści są z nią związane? Podążając za tą myślą, należy sięgnąć do *Dzienniczka* s. Faustyny, w którym widnieją słowa, mówiące o święcie Bożego Miłosierdzia, podczas którego „otwarte są wszystkie upusty Boże, przez które płyną łaski” (Bochenek, 2019). W *Dzienniczku* zawarty został również opis łaski zupełnego odpuszczenia win i kar jako dar Miłosiernego Chrystusa. Na pytanie: „Czym różni się łaska zupełnego odpuszczenia win i kar od odpustu zupełnego?”, w wywiadzie z s. Elżbietą Siepak czytamy: „Jest to jedna z tych wielkich łask, jakie otrzymujemy w sakramencie chrztu świętego. Teraz możemy ją uprosić w Święto Bożego Miłosierdzia po wypełnieniu konkretnych warunków. Przede wszystkim w tym dniu trzeba być na Mszy św. i przyjąć Komunię Świętą po dobrze odprawionej spowiedzi, by nie mieć żadnego przywiązania do grzechu, nawet najmniejszego. Powinniśmy też troszczyć się o postawę ufności wobec Boga, czyli pełnienie Jego woli, oraz świadczyć dobro bliźnim przez czyn, słowo lub modlitwę. Łaska zupełnego odpuszczenia win i kar dotyczy osoby, która o nią prosi, nie możemy jej zatem ofiarować komu innemu” (Bochenek, 2019).

Idąc dalej, zakonnica wyjaśnia: „Odpust zupełny jest darowaniem kar doczesnych (do odpokutowania na ziemi i w czyśćcu), natomiast w tej szczególnej łasce chodzi także o darowanie win, nie tych, które już wyznaliśmy w sakramencie pojednania i zostały nam odpuszczone, ale może zapomnianych, nie do końca uświadomionych, które jednak utrudniają lub hamują rozwój życia z Bogiem. [...] Z takich złogów, które z biegiem lat gromadzą się i zalegają w organizmie duchowym,

uwalnia nas właśnie ta łaska zupełnego odpuszczenia win i kar przyobiecana przez Jezusa na Święto Miłosierdzia” (Bochenek, 2019).

Człowiek na każdym etapie życia potrzebuje nawrócenia, uzdrowienia, uwolnienia i ukierunkowania na drogę zbawienia. Kult Bożego Miłosierdzia jest doskonałym sposobem na odnalezienie drogi do Boga, doświadczeniem Jego opieki, miłości i miłosierdzia, którego potrzebuje współczesna młodzież, zagubiona i odarta z piękną prawdziwej miłości, żyjąca w świecie pełnym grzechu, zła, wrogich ideologii, w świecie pozbawionym autorytetów i wartości moralnych.

Zakończenie

Słowa Chrystusa: „Dziś wysyłam cię do całej ludzkości z moim miłosierdziem. Nie chcę karać zbolełej ludzkości, ale pragnę ją uleczyć, przytulając ją do swego miłosierdzia” (Dz., nr 1588) za pośrednictwem s. Faustyny skierowane zostały do współczesnego człowieka, pogrążonego w mroku grzechu.

Miłosierny Chrystus w sposób szczególny wyciąga dłoń do udręczonej cierpieniem młodzieży, często pozbawionej wzorców moralnych w rodzinnych domach, w szkole i lokalnym środowisku. Młodzi ludzie, szukając prawdziwej miłości, pokoju oraz ukojenia, ulegają zasadzkom zła, pożądliwości ciała i różnym ideologiom, m.in. gender, fundamentalizmowi, globalizacji, integracji europejskiej, neoliberalizmowi, wielokulturowości. Ideologie te wpływają na działanie różnych grup społecznych, wykorzystują instrumentalnie dzieci i młodzież. Niejednokrotnie wyrwywają ich z bliskiego im środowiska, niszczą poczucie bezpieczeństwa, wewnętrzną harmonię życia i niewinność dziecka Bożego. Wobec tak licznych zagrożeń, jakie czyhają na niewinne dusze dzieci i młodzieży, miłosierny Chrystus wychodzi naprzeciw. Poprzez kult Bożego Miłosierdzia objawia im Orędzie Miłosierdzia wraz z „narzędziami” modlitw i praktyk religijnych, z którymi Syn Boży związał obietnice (*Kult Bożego Miłosierdzia*, 2022). Sięgając po nowe formy kultu: obraz Miłosierdzia Bożego z podpisem: *Jezu, ufam Tobie*, święto Miłosierdzia Bożego w II Niedzielę Wielkanocną, koronkę do Bożego Miłosierdzia i modlitwę w godzinie Miłosierdzia (Dz., nr 1500) oraz uczynki miłosierdzia, każdy człowiek może dostąpić wielu łask i być otoczony opieką Jezusa Miłosiernego (Dz., nr 1075).

Do takiej pobożności nawoływał Jan Paweł II, największy przyjaciel i autorytet młodzieży: „Dla Papieża miłosierdzie było szczególną koncentracją na godności człowieka (DM, nr 6). Cały pontyfikat

Ojca Św. przepełniony był świadectwem miłosierdzia wobec ludzi, zwłaszcza chorych, cierpiących i umierających. [...] Szczególną lekcją miłosierdzia było przebaczenie tureckiemu zamachowcy Ali Ağcy [...]. Wymowne zaś potwierdzenie autentyczności świadectwa Bożego Miłosierdzia w życiu [...] Jana Pawła II stanowi *Akt zawierzenia świata Miłosierdziu Bożemu*, dokonany 17 sierpnia 2002 roku w krakowskich Łągiewnikach [...]" (Szweda, 2007).

Skrót

Dz. *Dzienniczek. Miłosierdzie Boże w duszy mojej*

Bibliografia

- Basalaj M., 2006, *Kult Bożego Miłosierdzia w Ameryce Łacińskiej*, Annales Missiologici Posnanienses, t. 15, s. 105-114.
- Bochenek M., 2019, *Miłosierdzie dla nas i świata*, Nasz Dziennik, 28 kwietnia [on-line], <http://l24.lt/pl/religia/item/298679-milosierdzie-dla-nas-i-swiata> [dostęp: 1.09.2022].
- Boniewicz E., 2000, *Głosmy orędzie Bożego Miłosierdzia. Czytania na temat dziejów i rozwoju kultu*, Niedziela, Częstochowa.
- Chróściechowski J., 1975, *Historia nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego w naszych czasach*, bez wydaw., Londyn.
- Cywilizacja miłości* [on-line], http://wikijp2.pl/index.php?title=Cywilizacja_mi%C5%82o%C5%9Bci [dostęp: 17.09.2022].
- Cywilizacja śmierci* [on-line], https://pl.wikipedia.org/wiki/Cywilizacja_%C5%9Bmierci [dostęp: 17.09.2022].
- Dlaczego Koronka dzieci, Iskra Bożego Miłosierdzia* [on-line], <http://iskra.jezuici.pl/dzieci/dlaczego-koronka-dzieci/> [dostęp: 13.09.2022].
- Drażek Cz. (red.), 1988, *Postannictwo Siostry Faustyny. Sympozjum o Miłosierdziu Bożym*, Karków – Łągiewniki 18-20 V 1988, bez wydaw., Kraków.
- Dziuba F., 2007, *Wyobrażenia i wezwanie do miłosierdzia w Adhortacji Apostolskiej Jana Pawła II „Ecclesia in Europa”*, w: Skreczko A. (red.), *Ku nowej wyobraźni miłosierdzia. Materiały z II Kongresu Miłosierdzia Bożego w Archidiecezji Białostockiej*, bez wydaw., Białystok, s. 127-144.
- Grzegorzczak J., 2002, *Wystarczy wyciągnąć rękę, by się narodził Emmanuel. Bóg powołuje człowieka do wszechmocy miłosierdzia w jego nędzy*, Misyjne Drogi, nr 1, s. 5.

- Jan Paweł II, 1993, *Kościół raduje się i dziękuje za wielkie dzieła Boże. Homilia wygłoszona podczas beatyfikacji ks. Stanisława Kazimierczyka, o. Ludwika z Casorii, m. Pauli Montal Fornés, m. Marii Angeli Truszkowskiej i s. Faustyny Kowalskiej*, L'Osservatore Romano, wyd. pol., r. XIV, nr 5-6, s. 13-15.
- Koła i Kółka Koronkowe, *Kult Bożego Miłosierdzia* [on-line], http://milosierdzie.archibial.pl/kult_bozego_milosierdzia/kola-i-kolka-koronkowe/ [dostęp: 4.09.2022].
- Kowalska F., 1979, *Dzienniczek. Miłosierdzie Boże w duszy mojej* [on-line], http://faustyna.lodz.pl/wp-content/uploads/2015/02/Dzienniczek_Swietej_Siostry_Faustyny_Kowalskiej.pdf [dostęp: 13.09.2022].
- Kult Bożego Miłosierdzia, Misja św. Faustyny. Strona Czcieli Bożego Miłosierdzia* [on-line], <http://swfaustyna.eu/kult-bozego-milo> [dostęp: 16.09.2022].
- Machniak J. (red.), 1996, *Święto Miłosierdzia Bożego. Materiały z sympozjum*, bez wydaw., Kraków.
- Machniak J., 2003, *Mów całemu światu. Orędzie Bożego Miłosierdzia i misja św. Siostry Faustyny Kowalskiej*, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, Kraków.
- Ptasznik P., 1996, *Liturgiczne święto jako szczytowy wyraz nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego*, w: Machniak J. (red.), *Święto Miłosierdzia Bożego. Materiały z sympozjum*, bez wydaw., Kraków, s. 55-70.
- Smoleński S., 1996, *Wewnętrzny związek święta Miłosierdzia Bożego z nabożeństwem do Miłosierdzia Bożego*, w: Machniak J. (red.), *Święto Miłosierdzia Bożego. Materiały z sympozjum*, bez wydaw., Kraków, s. 16-26.
- Socha P., 2000, *Rozwój kultu Bożego Miłosierdzia w Polsce i na świecie, Peregrinus Cracoviensis*, z. 9, s. 111-144.
- Szweda P., 2007, *Jan Paweł II o Bożym Miłosierdziu i św. Faustynie. Spis wybranych fragmentów oraz wstęp Piotra Szwedę MS* [on-line], https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/inne/salwator_wybor_00 [dostęp: 16.09.2022].
- Trojanowski A., 2002, *Bądźcie świadkami miłosierdzia*, Miłujcie się, nr 4, s. 7-9.
- Zabielski J., 2015, *Kult Bożego Miłosierdzia jako wyzwanie współczesności*, *Studia Teologiczne*, Białystok - Drohiczyń - Łomża, t. 33, s. 185-196.